

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.69>

INTEGRACJA MŁODZIEŻY JAKO JEDEN Z RODZAJÓW OCHRONY SOCJALNEJ MŁODZIEŻY

Anastasiia Chernysh

*aspirantka Katedry Prawa Pracy i Prawa Ubezpieczeń Społecznych
Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0001-7551-5365

ceslii.knu@gmail.com

Adnotacja. W artykule zbadano cechy motywacyjnych i poznawczych stanów psychicznych młodzieży oraz zidentyfikowano społeczne mechanizmy interioryzacji i transformacji wartości przez współczesną młodzież w procesie jej reintegracji. Wyjaśniono wpływ dobrostanu społecznego (elementy poznawczo-oceniające, motywacyjno-wartościowe, emocjonalnie-behawioralne) i subiektywnego dobrobytu społecznego młodzieży (widoczność społeczna, dystans społeczny, akceptacja emocjonalna, aprobata społeczna, przekonania społeczne), naukowy proces jego reintegracji w warunkach współczesnego społeczeństwa. W celu realizacji zasady kompleksowości w ocenie wyniku reintegracji młodzieży w społeczeństwie zaangażowany jest integracyjny wskaźnik zdolności/niezdolności społeczno-psychologicznej jednostki, jako formacja wieloskładnikowa charakteryzująca poziom rozwoju osobowości. Ustalono, że niezdolność społeczno-psychologiczna wyraża się w obecności destrukcyjnych postaw społecznych w relacjach międzyludzkich, kształtowaniu się psychotycznego poziomu psychopatologicznych zaburzeń osobowości, podkreślanii profilu samoregulacji zachowania, nieodpowiedniej samooceny.

Słowa kluczowe: młodzież, reintegracja, ochrona socjalna, obowiązek państwa, zapewnienie procesu reintegracji, współczesne społeczeństwo.

REINTEGRATION OF YOUTH AS ONE OF THE TYPES OF SOCIAL PROTECTION OF YOUTH

Anastasiia Chernysh

*Postgraduate Student at the Department of Labor Law and Social Security Law
Taras Shevchenko Kyiv National University, (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-7551-5365

ceslii.knu@gmail.com

Abstract. The article examines the features of motivational and cognitive mental states of youth and identifies social mechanisms of internalization and transformation of values by modern youth in the process of its reintegration. The influence of social well-being (cognitive-evaluative, motivational-value, emotional-behavioral components) and subjective social well-being of youth (social visibility, social distance, emotional acceptance, social approval, social beliefs) on the success of the process of its reintegration is clarified. society. In order to implement the principle of complexity in assessing the outcome of reintegration of young people into society, the integration indicator of socio-psychological capacity / insolvency of the individual is used as a multicomponent entity that characterizes the level of personality development. It is established that socio-psychological inability is expressed in the presence of destructive social attitudes in interpersonal relationships, the formation of the psychotic level of psychopathological personality disorders, accentuated profile of self-regulation of behavior, inadequate self-esteem.

Key words: youth, reintegration, social protection, duty of the state, ensuring the reintegration process, modern society.

РЕІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ

Анастасія Черниш

*аспірантка кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0001-7551-5365

ceslii.knu@gmail.com

Анотація. У статті досліджено особливості мотиваційних і когнітивних психічних станів молоді та виявлено соціальні механізми інтеріоризації і трансформації цінностей сучасною молоддю в процесі її реінтеграції. З'ясовано вплив соціального самопочуття (когнітивно-оцінної, мотиваційно-ціннісної, емоційно-поведінкової складових) та суб'єктивного соціального благополуччя молоді (соціальної помітності, соціальної дистантності, емоційного прийняття, соціального схвалення, соціальних переконань) на успішність процесу її реінтеграції в умовах сучасного соціуму. З метою реалізації принципу комплексності в оцінці результату реінтеграції молоді у соціум задіяно інтеграційний показник соціально-психологічної спроможності/неспроможності особистості, як багатокomпонентне утворення, що характеризує рівень розвитку особистості. Встановлено, що соціально-психологічна

неспроможність виражається у наявності деструктивних соціальних установок у міжособистісних відносинах, формуванні психотичного рівня психопатологічних розладів особистості, акцентуваному профілі саморегуляції поведінки, неадекватній самооцінці.

Ключові слова: молодь, реінтеграція, соціальний захист, обов'язок держави, забезпечення процесу реінтеграції, сучасний соціум.

Постановка проблеми. Останнім часом до тривало існуючих проблем, з якими зіштовхуються молоді люди: безробіття, низький рівень життя, матеріальна незабезпеченість, неспроможність поліпшення житлових умов, економічна та соціальна залежність від батьків, низька народжуваність тощо (Гуцан, 2014: 55) додаються нові, які, крім того, ускладнюють ситуацію із вже існуючими. Передусім дана теза стосується молоді, яка переїздить до інших країн з метою пошуку кращого життя; молоді, яка була вимушена покинути звичне місце проживання через окупацію територій або залишилась там проживати, що стало реаліями для України починаючи з 2014 року. А тому, зростання рівня реінтеграції молодих людей-трудомих мігрантів, осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, а також осіб з числа внутрішньо переміщених до соціального, культурного, інформаційного, освітнього простору України – важливе завдання, яке постає сьогодні перед державою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема реінтеграції молоді присвячені праці багатьох вчених серед яких є: Т. Й. Буда, О. О. Блискун, Д. Т. Гошовська, Я. О. Гошовський, З. П. Кияниця, О. О. Кочемировська, Н. О. Курило, І. Р. Малик, В. І. Степаненко, Л. В. Хомко, Ю. М. Шум, А. І. Юрченко. Праці зазначених вчених не втратили наукової цінності, однак сформульовані в них висновки та пропозиції потребують переосмислення та нових теоретичних підходів. Метою наукової статті є комплексне спеціальне дослідження теоретичних проблем реінтеграції молоді в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, нинішні умови вимагають звернути увагу на проблеми соціальної інтеграції (реінтеграції) переміщених осіб, зайнятості та працевлаштування осіб із їх числа, забезпечення житлом, освітою та на багато інших, які впливають із потреби відновити життя, соціальні зв'язки, знайти своє місце у суспільстві на новому місці перебування.

Міжнародною організацією з міграції (МОМ) інтеграція в цілому розкривається як повторне включення особи до певної соціальної групи чи процесу. Припустимо, це може стосуватися включення мігранта в суспільство країни свого походження або звичного місця проживання. Крім цього, інтеграцією може називатись процес повернення громадян до соціального, культурного, економічного та політичного життя країн їхнього походження (European University Institute, 2011).

За допомогою реінтеграції для людини стають доступними самодостатність, утвердження та набуття в подальшому можливості для доступу до соціальних мереж та контактів, у якійсь мірі навіть психо-соціальне здоров'я (UNHCR/CDR, SEP 1997). Великою проблемою для окремих осіб в процесі їх процесу реінтеграції стає відсутність або обмеженість доступу до ресурсів, які дають можливість здобувати засоби для існування. Найбільш деталізоване трактування досліджуваного поняття «реінтеграція», як зазначається у спеціальній літературі, міститься у документі, розробленому Центром документації та досліджень Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) – «Реінтеграція в перехідний період від війни до миру» (Ржевська, 2020: 43).

Національною молодіжною стратегією до 2030 року серед основних проблем та викликів, які постають перед Україною, називається необхідність вирішення проблеми реінтеграції, за для чого слід забезпечити мотивацію молоді для переїзду до інших регіонів України та відновлення свого звичного життя, становлення як повноцінних носіїв української ідентичності та європейських цінностей. Саме це визнається Стратегією одним із ключових факторів, за допомогою яких можна буде вплинути на якнайшвидшу реінтеграцію в цілому тимчасово окупованих територій в Україну (Верховна Рада України, 2021).

На момент розробки Стратегії на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі проживало близько мільйона дітей та молоді (Верховна Рада України, 2021), вочевидь, на сьогодні обсяг таких територій збільшився, проте, посилюється одночасно процеси міграції із них. За відсутності поки офіційної статистики та високої динаміки досліджуваних процесів в цілому, актуальні дані та статистику поки представити важко, проте, що найголовніше в контексті нашого дослідження – проблема реінтеграції молоді не зникає, вона є актуальною та залишатиметься своєрідним викликом для України далеко в майбутньому.

Дані, висвітлені у Стратегії, демонструють нам те, що майже третина із зазначеного числа – діти, віком від 14 до 18 років, які постійно перебувають під впливом Російської Федерації в розумінні спотворення історичних фактів, уявлень про Україну (громадянами якої вони є). Це ставить під загрозу їх українську ідентичність, а тому – може вплинути поступово на можливість для зазначених осіб реінтегруватися в українське суспільство.

За для сприяння інтеграції молоді до суспільного життя України та світу в цілому державою здійснюються спроби подолати бар'єри, які слугують перешкодою для включення молоді в соціальне, економічне та громадське життя. Необхідними чинниками за для цього слугують забезпечення участі молоді у міжнародних молодіжних обмінах, зокрема у рамках програм Ради Європи та Європейського Союзу; залучення молоді, у тому числі молодих іммігрантів, закордонних українців, іноземців, які мають інтерес до української культури, у соціальне, економічне, культурне життя України; реінтеграція молоді, яка проживає на тимчасово окупованих територіях України, та з числа внутрішньо переміщених осіб до культурного, інформаційного,

освітнього простору України; запровадження ефективних соціально-гуманітарних механізмів інтеграції до соціального, громадського та економічного життя молоді, яка проживає на тимчасово окупованих територіях України; залучення молоді, яка проживає на тимчасово окупованих територіях України, та з числа внутрішньо переміщених осіб до активного суспільного життя в Україні тощо (Верховна Рада України, 2021).

Незважаючи на те, що висновки, яких доходять О. С. Кайтанський щодо проблем зайнятості та працевлаштування внутрішньо переміщених осіб були зроблені в період проведення в Україні АТО та поширення явища внутрішнього переміщення у той період, актуальними вони залишаються і сьогодні, адже число представників даної соціальної групи, на жаль, стрімко зростає. Так, вченим наголошується, що питання забезпечення зайнятості та працевлаштування молоді з числа внутрішньо переміщених осіб сьогодні потребує особливої уваги (Кайтанський, 2015: 108).

1. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» (Верховна Рада України, 2014).

2. Статтею 11 Закону передбачаються повноваження центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Згідно з частиною третьою статті, «центрального орган виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, забезпечує інформування внутрішньо переміщених осіб про можливості працевлаштування у відповідних населених пунктах, а також сприяє у працевлаштуванні внутрішньо переміщеним особам, які отримали статус безробітного, організовує підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації таких осіб» (Верховна Рада України, 2014).

Досить вдалим видаються пропозиції О. С. Кайтанського, щодо необхідності доповнити частину восьму та дев'яту статті 11 даного Закону у місці переліку повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування положенням аналогічним за змістом вказаному вище, адже його відсутність значно знижує можливість інтеграції даних осіб у трудову сферу. Так, доцільно було б вказати, що дані суб'єкти інформують внутрішньо переміщених осіб про можливості працевлаштування у відповідних населених пунктах, а також сприяють у їх працевлаштуванні, організовують їх підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації (Кайтанський, 2015: 109). При чому, таке сприяння повинно поширюватись не лише на тих осіб, які стали на облік в якості безробітних, а на всіх, хто цього потребує.

В цілому для забезпечення реінтеграції молоді з тимчасово окупованих територій необхідно державі розвивати такі напрямки: підготовка, забезпечення та проведення навчання молоді на курсах з підготовки до вступу до державних закладів вищої освіти на безкоштовній основі; запровадження проектів та реалізація заходів, направлених на патріотичний та загалом особистісний розвиток молоді; започаткування та виконання програм для дослідження, вивчення, збереження, розвитку та популяризації культурної спадщини, історії тощо; проведення інформаційних, комунікаційних кампаній, здійснення проектів, проведення спортивних, культурних, мистецьких заходів, фестивалів тощо спрямованих на інтеграцію молоді; поширення практики ведення форумів, консультацій, конференцій, засідань, круглих столів із залученням українських і іноземних спеціалістів та експертів, за для формування та реалізації політики безпечної реінтеграції молоді (Кайтанський, 2015: 180–182).

Практика останніх років демонструє нам тенденцію зниження рівня впевненості серед молоді у можливості забезпечити для себе гідний рівень життя в Україні. Сьогоднішні події в Україні ще більш ускладнили дану проблему, адже все менше молодими людьми відчувається впевненість у завтрашньому дні, можливість отримати належний захист та умови для розвитку з боку держави. Це все стає однією із причин виїзду великої кількості молодих та перспективних громадян за кордон. Все це негативно позначається на демографії, адже утворюється від'ємний приріст населення, посилюється старіння нації та держава просто не розвивається (Верховна Рада України, 2014: 55–56).

Так, окремим питанням є соціальне забезпечення трудових мігрантів із числа молоді, які також охоплюються необхідністю соціальної інтеграції (реінтеграції), адже саме засобом побудови ефективної системи соціального захисту даної категорії молоді досягається можливість здійснення прав трудових мігрантів у різних сферах, скорочується соціальна нерівність – через зростання людського потенціалу та продуктивності, підтримується внутрішній попит на ринку праці тощо (Степаненко, 2021: 54).

Воєнні дії на території України, світова економічна криза стали причинами виникнення нових викликів для трудових мігрантів, для країн-реципієнтів та донорів (Степаненко, 2021: 54).

У спеціальній літературі соціальні ризики, з якими можуть зіштовхнутися трудові мігранти умовно поділяються на групи: 1) тимчасові – які випливають із різних етапів самого процесу міграції; 2) просторові – пов'язані із пошуком житла та встановленням соціальних зв'язків; 3) соціально-культурні – пов'язані із національною приналежністю або відхиленнями у поведінці; 4) соціально-політичні – ризики, які витікають із законодавчих обмежень щодо повноправної участі у житті суспільства та приймаючою держави (Степаненко, 2021: 54).

Зазначене коло ризиків особливо торкається нелегальних мігрантів, які не можуть скористатись повним об'ємом заходів соціального забезпечення через, припустимо, відмову від участі у системі страхування або непоширеність її на таких осіб взагалі. Більшість із числа мігрантів можуть скористатись доступом до соціального захисту лише за умов наявності дозволу на роботу.

У спеціальній літературі представлені результати досліджень, спрямованих на пошук ефективних засобів покращення становища трудових мігрантів, передусім, за допомогою системи соціального захисту. Так, наприклад, йдеться про необхідність доступу до різного роду соціальних програм, до медичної допомоги, принаймні базових соціальних послуг та пільг; акцентується увага на необхідності досягти мобільності соціальної допомоги; пропонується змістити увагу держав на поширення та розвиток неформальних мереж підтримки; в цілому – потребу перегляду існуючої політики та нової у сфері праці та працевлаштування (Степаненко, 2021: 55). Пропонуємо розкрити кожен із зазначених напрямків.

За допомогою доступу до соціальних програм (наприклад, у сфері зайнятості чи соціального страхування) може забезпечуватись більш поступова та плавна адаптація молодих людей як мігрантів, передусім через економічну та соціальну інтеграції. Соціальні заходи, які реалізуються в межах зазначених програм, зможуть позитивно вплинути на подолання бар'єру доступу до соціального забезпечення для мігрантів в цілому через створення механізму більш справедливого розподілу ресурсів і благ в контексті особливої підтримки найбільш вразливих верств молоді. Для мігрантів такі заходи можуть стати інструментом подолання різного роду соціальних додаткових ризиків (наприклад, доступною може стати інтеграція на місцевих ринках праці або асиміляція учнів (студентів) у навчальних закладах).

Мобільністю соціальної допомоги, як деталізується у науковій літературі, позначається «здатність зберігати, підтримувати і передавати право, незалежно від національності і країни проживання, на соціальний захист» (Степаненко, 2021: 56).

Як нами в деякій мірі зазначалось, трудові мігранти, стикаючись із необхідністю включитись у систему соціального захисту країни перебування, нерідко зустрічаються із проблемами, які в літературі називають «бар'єрами соціального захисту». Серед таких слід вказати: розбіжності та неможливість об'єднати національні системами соціального захисту через розбіжності у правових; брак двосторонніх або спільних регіональних договорів у сфері соціального забезпечення, які забезпечили б рівність усіх учасників ринку праці (як національних працівників, так і мігрантів), поінформованості щодо існуючих; відсутність конвертованості внесків тощо.

Називаючи необхідність розвитку неформальних мереж для соціального захисту мігрантів, пропонуємо розуміти під ними громадські інститути, за допомогою яких реалізується соціальний захист, це свого роду нетрадиційні його провайдери, які своєю діяльністю доповнюють ту, що існує на загальнодержавному рівні. До числа таких неформальних мереж можуть включатися підприємства, професійні спілки, релігійні та благодійні організації, сімейні мережі та асоціації діаспори.

Як зазначає О. П. Мульська, «відсутності державної допомоги, механізми фінансування соціальних виплат у грошовій або натуральній формі, а також медична допомога, розроблені громадськими інститутами, часто є єдиною формою соціального захисту, доступних для мігрантів» (Мульська, 2015: 56).

Не можна не звернути увагу на той факт, що проблема реінтеграції також набуває актуальності для емігрантів, які з будь-яких причин прийняли рішення повернутись додому (Шум, 2021: 55–61).

Такі особи можуть зіштовхнутися не лише з правовими, але й з соціально-психологічними та культурними проблемами, зумовленими сформованістю відмінних від українських цінностей та способу життя, що вимагатиме певного часу та відповідних заходів, спрямованих на їх повторну інтеграцію, іншими словами – реінтеграцію таких мігрантів до приймаючого суспільства.

Поняття реінтеграції розкривається в українському законодавстві саме в якості комплексу заходів: соціальних, економічних, правових тощо, які спрямовані на забезпечення адаптації до умов суспільства трудових мігрантів та членів їхніх сімей після повернення з держави перебування (Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» від 05.11.2015 № 761-VIII) (Мульська, 2015: 54–57). Крім зазначених у заходів, доцільно вказати можливість підтримки досліджуваної категорії осіб також через психологічні, культурні послуги, які всі між собою тісно пов'язані та впливають один на одного (Шум, 2021: 55–61).

Питанню реінтеграції також присвячені й інші законодавчі акти, в яких визначається доцільність формування необхідних умов для забезпечення повернення та реінтеграції українських мігрантів назад в українське суспільство. Крім цього, у Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року передбачається перспектива розробки широкого низки заходів, спрямованих на реінтеграцію трудових мігрантів (Балуєва, Чуприна, 2020: 119). На законодавчому рівні також акцентується неабияка увага на потребі створення загальнодержавної програми сприяння зворотній міграції та реінтеграції трудових мігрантів, що повертаються (Верховна Рада України, 2019: 761).

Проте, навіть зважаючи на вимогу щодо формування соціальних програм, спрямованих на підтримку та реінтеграцію мігрантів, досі жодної із них в Україні розроблено не було. Тому, особливо на сучасному, досить складному для України етапі є необхідність у формуванні та реалізації державної програми сприяння зворотній міграції та реінтеграції мігрантів, які повертаються в Україну – не останнє за значимістю питання. Метою такої програми згодом може стати запровадження різного розу заохочень для повернення українських мігрантів та, перш за все, створення умов для їх активного входження та залучення до соціально-економічного розвитку країни.

Не можна залишити без уваги існування затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України Плану заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів та членів їх сімей від 12 квітня 2017 р. № 257-р (Верховна Рада України, 2017). Проте, слід погодитись із Т. О. Гнатюк, що даний акт в цілому характеризується декларативністю та й питанню реінтеграції напряду присвячені лише кілька пропозицій, представлених у даному акті (Гнатюк, 2019: 94).

Отже, в цілому для покращення становища молоді в Україні та за її межами, підвищення рівня соціального забезпечення представників даної соціальної груп, виходу України на траєкторію сталого суспільного розвитку необхідним є вдосконалення системи їх підтримки та в цілому створення найбільш сприятливих умов для життя. Необхідною, з огляду на це, стане трансформація соціального захисту та підтримки молоді, розв'язання найбільш важливих молодіжних проблем. Вдосконалення потребують матеріальна допомога, соціальне обслуговування ті пільги, які сьогодні передбачені для молодих осіб у різних сферах: освіта, працевлаштування, зайнятість, підприємницька діяльність, кредитування, забезпечення житлом тощо (Співак, Івкова, 2020: 151).

Україною повинна проводитись соціально-економічна політика, за якої, у молодого населення буде можливість влаштуватись на роботу з достатньою заробітною платою, яка б дозволяла покривати затрати у всіх важливих життєвих сферах, передусім, в забезпеченні житлом. Для подолання проблем молоді, слід об'єднати сили уряду, бізнесу та громадянського суспільства, можливо – доцільним буде також запозичення позитивного зарубіжного досвіду, на чому нами неодноразово наголошувалось у дослідженні.

Список використаних джерел:

1. Гуцан Т. Г. Проблеми соціального захисту молоді в національній економіці. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. 2014. Вип. 14. С. 54–62.
2. Return Migration and Development Platform (2011). European University Institute. URL: www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/Statistics/DataPortal/DReMM#Howtoaccessdata
3. Reintegration in the Transition from War to Peace (1997). URL: www.refworld.org/pdfid/3ae6b31f8.pdf
4. Ржевська Н. Ф. Реінтеграція окупованих територій Донбасу: пошук ефективних моделей. VII Методологічні читання – Сучасна політична наука: нові виклики та контексти (пам'яті професора Валерія Миколайовича Денисенка) : Матеріали сьомої Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 11 грудня 2020 р.) / За наук. ред. д. політ. н., Г. В. Шишунова; відп. за вип. А. М. Сабара, Г. В. Іленьків. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. С. 43–46.
5. Національна молодіжна стратегія до 2030 року : Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>
6. Кайтанський О. С. Правове забезпечення соціального захисту молоді в Україні : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 204 с.
7. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
8. Степаненко В. І. Реінтеграція молоді з тимчасово окупованих територій і лінії розмежування через освіту як шлях національної консолідації. Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання : зб. тез всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 8 червня 2021 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України / ред. кол.: Топузов О. М., Сисоєва С. О., Дічек Н. П., Култаєва М. Д. та ін. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 180–182.
9. Шум Ю. М. Особливості соціального захисту молоді в Україні. Актуальні питання публічного та приватного права в контексті системних реформ. Матеріали науково-практичної конференції (м. Ужгород, 14–15 травня 2021 р.). Херсон : Видавництво «Молодий вчений», 2021. 96 с. С. 55–61.
10. Мульська О. П. До формування системи соціального захисту трудових мігрантів. *Економіка та держава*. 2015. № 7. С. 54–57.
11. Балусєва О. В., Чуприна О. О. Теоретико-методичні аспекти реінтеграції мігрантів в Україні. URL: <https://ojs.dsum.edu.ua/index.php/manager/article/view/119>
12. Про зовнішню трудову міграцію : Закон України від 05.11.2015 № 761-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/761-19>
13. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p>
14. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення» : Постанова Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 22. Ст. 850.
15. Про затвердження плану заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей : Розпорядженням Кабінету Міністрів України Плану заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів та членів їх сімей від 12 квітня 2017 р. № 257-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257-2017-p#Text>
16. Гнатюк Т. О. Політика реінтеграції зворотних трудових мігрантів в Україні. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2019. Т. 24. Вип. 1. С. 92–95.
17. Співак Я., Співак Л., Івкова О. Реалізація державної політики із соціального захисту прав молоді України: реалії та перспективи. *Гуманізація навч.-вихов. процесу : зб. наук. пр. / Донбас. держ. пед. ун-т*. Харків, 2020. № 1 (99). С. 144–151.

References:

1. Hutsan, T. G. (2014). Problems of social protection of youth in the national economy. Collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University named after H. S. Skovoroda. Economy. Issue 14. P. 54–62. [in Ukrainian]
2. Return Migration and Development Platform (2011). European University Institute. URL: www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/Statistics/DataPortal/DReMM#Howtoaccessdata
3. Reintegration in the Transition from War to Peace (1997). URL: www.refworld.org/pdfid/3ae6b31f8.pdf
4. Rzhavska, N. F. (2020). Reintegration of the occupied territories of Donbas: the search for effective models. VII Methodological readings – Modern political science: new challenges and contexts (in memory of Professor Valery Mykolayovych Denysenko) : Materials of the Seventh All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Lviv, December 11, 2020) / Za Nauk. ed. d. flight n., G. V. Shipunova; resp. for issue A. M. Sabara, G. V. Ilenkiv Lviv : LNU named after I. Franka. P. 43–46. [in Ukrainian]
5. National youth strategy until 2030 : Decree of the President of Ukraine dated March 12, 2021 No. 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> [in Ukrainian]
6. Kaitansky, O. S. (2015). Legal provision of social protection of youth in Ukraine : monograph. Odesa : Phoenix. 204 p. [in Ukrainian]
7. On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons : Law of Ukraine dated October 20, 2014 No. 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
8. Stepanenko, V. I. (2021). Reintegration of youth from temporarily occupied territories and the dividing line through education as a way of national consolidation. History and philosophy of education in independent Ukraine: controversies of modern scientific knowledge : coll. theses of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation, June 8, 2021, Kyiv, Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine / ed. coll.: Topuzov O. M., Sysoeva S. O., Dichek N. P., Kul'taeva M. D. etc. Kyiv : Pedagogical thought. P. 180–182. [in Ukrainian]
9. Shum, Y. M. (2021). Peculiarities of social protection of youth in Ukraine. Current issues of public and private law in the context of systemic reforms. Materials of the scientific and practical conference (Uzhhorod, May 14–15, 2021). Kherson : Young Scientist Publishing House. 96 p. P. 55–61. [in Ukrainian]
10. Mulska, O. P. (2015). To the formation of the system of social protection of labor migrants. Economy and the state. No. 7. P. 54–57. [in Ukrainian]
11. Baluyeva, O. V., Chupryna, O. O. Theoretical and methodological aspects of reintegration of migrants in Ukraine. URL: <https://ojs.dsum.edu.ua/index.php/manager/article/view/119> [in Ukrainian]
12. On external labor migration : Law of Ukraine dated November 5, 2015 No. 761-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/761-19> [in Ukrainian]
13. On the approval of the State Migration Policy Strategy of Ukraine for the period until 2025 : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 12, 2017 No. 482. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p> [in Ukrainian]
14. About the Recommendations of the parliamentary hearings on the topic: “Ukrainian labor migration: state, problems and ways to solve them” : Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine. Verkhovna Rada information. 2014. No. 22. Art. 850. [in Ukrainian]
15. On the approval of the plan of measures to ensure the reintegration into society of migrant workers and their family members : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the Plan of measures to ensure the reintegration into society of migrant workers and their family members dated April 12, 2017 No. 257-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257-2017-p#Text> [in Ukrainian]
16. Hnatyuk, T. O. (2019). The policy of reintegration of return labor migrants in Ukraine. Bulletin of Odessa National University. Series: Economy. Vol. 24. Issue 1. P. 92–95. [in Ukrainian]
17. Spivak, Ya., Spivak, L., Ivkova, O. (2020). Implementation of state policy on social protection of youth rights of Ukraine: realities and prospects. Humanization of education. process : coll. of science pr. / Donbas. state ped. Univ. Kharkiv, No. 1 (99). P. 144–151. [in Ukrainian]